

після конюшини неефективні. Найкращим основним обробітком під пшеницю озиму після конюшини була оранка.

Після кукурудзи на силос найефективнішою була теж оранка. Допустиме застосування чизеля, особливо при запізненні з основним обробітком. Комбінована система 2, яка включає глибоке чизельне розпушення один раз у п'ять років, різноглибинні оранки та поверхневий дисковий обробіток на 10-12 см під пшеницю озиму, найефективніша в сівозміні.

1. Зубець М.В. Реформування агропромислового комплексу України // Вісник аграрної науки. – 1999. - №1. – С. 5-10.
2. Дерев'янюк А.И. Погода и качество зерна озимых культур. – Л.: Гидрометеозидат, 1989. – 127 с.
3. Чайка А.И. Влияние места выращивания и некоторых агротехнических приемов на урожайность и содержание белка в зерне озимой пшеницы // Селекционные и агротехнические пути повышения урожайности зерновых колосовых культур. – Мироновка. – 1992. – С. 147-158.
4. Жемела Г.П. Добрива, урожай і якість зерна. – К.: Урожай, 1991. – 135 с.
5. Ремесло В.М., Сайко В.Ф. Сортовая агротехника пшеницы. – К.: Урожай, 1981. – С. 28-51.
6. Лихочвор В.В. Ресурсоощадна технологія вирощування озимої пшениці. – Львів: ЛДАУ, 1997. – С. 52-56.
7. Кононюк Л.М., Олійник К.М., Асанішвілі Н.М. Особливості технології вирощування озимої пшениці залежно від попередників / Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН. – К., 2001. – Випуск 4. – С. 56-62.

Результаты многолетних исследований показали, что эффективность выращивания озимой пшеницы в значительной степени зависит от предшественников и систем основной обработки почвы.

The results of long-term researches have shown that the winter wheat growing efficiency largely depends on predecessors and the basic tillage systems.

УДК 631.51.021 : 633.85

Л.М. Савранська

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ РІПАКУ ЯРОГО В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ

При обробітку ґрунту постає важливе питання: обертати чи не обертати оброблюваний шар ґрунту та глибоко чи мілко його розпушувати [1].

Н.І. Картамішев та В.Ю. Приходько [3] вважають, що на чорноземних і інших ґрунтах, рівноважна щільність яких наближається до оптимальної для основних культур, обробіток має бути лише мульчуючим, хоч ряд дослідників [4] рекомендують під ріпак оранку на 20-22 см, а то й глибшу

© Л.М. Савранська, 2007

[5]. У літературі є навіть дані, що урожайність більшості ярих культур взагалі не залежить ні від способу основного обробітку, ні від його глибини [2, 6].

Наші дослідження про вплив способів та глибини основного обробітку ґрунту на формування врожайності ріпаку ярого в Південному Лісостепу проводились на чорноземі опідзоленому дослідного поля кафедри загального землеробства Уманського ДАУ протягом 2002-2005 рр. Попередником ріпаку ярого сорту Клітинний 1, що висівався з нормою 2,5 млн насінин на 1 га на фоні внесення під основний обробіток $N_{60}P_{60}K_{60}$, була пшениця озима, а схема досліді включала два способи (полицевий – оранка і безполицевий – плоскорізне розпушування) та чотири глибини основного обробітку (на 10-12, 15-17, 20-22 і 25-27 см).

Усі три роки досліджень відрізнялися між собою за погодними умовами. Особливо несприятливі умови для накопичення вологи за осінньо-зимовий період склалися в 2002-2003 сільськогосподарському році, коли не дивлячись на найбільшу за три роки кількість осінньо-зимових опадів їх засвоєння стримувалось через те, що ще з осені ґрунт промерз на значну глибину. Впродовж наступних років погодні умови осінньо-зимового періоду за кількістю опадів були сприятливими для нагромадження вологи в ґрунті до початку проведення весняно-польових робіт. За кількістю опадів за вегетацію ріпаку (травень-липень) роки досліджень хоч і мало відрізнялись між собою, але в 2005 р. їх розподіл по місяцях був рівномірнішим. Тому останній рік досліджень слід вважати найсприятливішим для росту і розвитку ріпаку ярого, коли і був сформований найвищий рівень врожайності.

Результати трирічних досліджень свідчать, що заміна традиційної полицевої оранки безполицевим плоскорізним розпушуванням не мала негативних наслідків на умови вологозабезпеченості рослин ріпаку впродовж їхньої вегетації. Так, у середньому за три роки по досліді різниця в запасах доступної вологи в шарі 0-100 см на початок вегетації рослин між варіантами з оранкою та плоскорізним розпушуванням становила 5,2 мм на користь останнього. Незначна перевага безполицевого обробітку за наявністю вологи в ґрунті залишалась і на середину та кінець вегетації ріпаку. Зменшення глибини основного обробітку при обох його способах з 25-27 до 10-12 см практично не погіршувало умови вологозабезпеченості рослин упродовж вегетації.

Незалежно від способу і глибини основного обробітку щільність орного шару ґрунту від сівби до збирання врожаю культури знаходилась в оптимальних межах.

За рахунок заміни полицевої оранки плоскорізним розпушуванням за роки досліджень середній з усіх глибин обробітку рівень загальної забур'яненості посівів ріпаку на початку вегетації зростав з 92,4 до 100 шт./м² з одночасним збільшенням частки багаторічних бур'янів. Така ж тенденція зберігалася на середину і кінець вегетації культури.

Зменшення глибини оранки і збільшення глибини плоскорізного

розпушування в наших дослідах призводило до підвищення рівня забур'яненості на початку вегетації. На середину і кінець вегетації загальна забур'яненість посівів ріпаку була дещо меншою у варіантах з глибшими обробітками незалежно від їх способів.

За рахунок більш вирівняної поверхні ґрунту після проведення основного обробітку без обертання скиби та кращого вологозабезпечення створювалися дещо кращі умови для проростання насіння ріпаку і формування більшої густоти посівів. У зв'язку з цим і передзбиральна густина рослин у середньому за три роки досліджень на фоні плоскорізного розпушування з урахуванням усіх глибин була на 2,6% більшою (237 шт./м² проти 231 шт./м² на фоні оранки), хоч за наймінімальнішого обробітку ця перевага зводилась до нуля, а за найглибшого – зростала до 5,7%.

Що ж до впливу способів і глибин основного обробітку чорнозему опідзоленого на урожайність насіння ріпаку ярого, то аналіз даних таблиці свідчить, що на продуктивність посівів цієї культури більше впливали глибини, ніж способи обробітку.

Найнижчими врожайями виділялись ділянки з наймільчішою оранкою, хоч проти ділянок з глибиною оранки на 15-17 см це зниження в 2003 р. і в середньому за три роки досліджень було неістотним. Коли ж глибина оранки збільшувалась з 15-17 до 20-22 см, то урожайність підвищувалась в усі роки. Один рік на достовірну, а два роки з трьох на недостовірну величину зростала урожайність вирощуваної культури за умови збільшення глибини оранки з 15-17 до 25-27 см. Лише два роки неістотно підвищувалась урожайність ріпаку при збільшенні глибини оранки з 20-22 до 25-27 см, а в 2003 р. від цього агрозаходу відмічалось навіть зниження врожаю.

Таблиця. Урожайність насіння ярого ріпаку, ц/га

Захід обробітку (фактор А)	Глибина обробітку, см (фактор В)	Рік			Середнє
		2003	2004	2005	
Оранка	10 – 12	16,6	16,2	17,0	16,6
	15 – 17	17,8	17,3	18,2	17,8
	20 – 22	18,4	17,9	18,6	18,3
	25 – 27	18,0	18,6	18,8	18,5
Середнє по фактору А		17,7	17,5	18,2	17,8
Плоскорізне розпушування	10 – 12	16,2	15,9	17,4	16,5
	15 – 17	17,4	17,0	18,3	17,6
	20 – 22	17,9	17,7	19,0	18,2
	25 – 27	17,5	18,2	19,3	18,3
Середнє по фактору А		17,3	17,2	18,5	17,7
НІР _{0,95} по фактору А		0,90	0,74	0,84	0,82
НІР _{0,95} по фактору В		1,27	1,05	1,19	1,16

Ділянки досліду з неглибоким плоскорізним розпушуванням також характеризувались найнижчим рівнем продуктивності посівів ріпаку порівняно з ділянками, де безполіцевий обробіток був глибшим, хоч проти варіанта з глибиною обробітку 15-17 см істотним це зниження відмічене

лише в 2004 р. У більшості випадків на неістотну величину підвищувалась урожайність насіння ріпаку при збільшенні глибини плоскорізного розпушування з 15-17 до 20-22 і 25-27 см.

Висновки. При заміні полицевої оранки плоскорізним розпушуванням відмічається лише деяке погіршення фітосанітарного стану посівів ярого ріпаку за рахунок незначного підвищення їхньої забур'яненості, яке практично не відбивалось на урожайності вирощуваної культури.

Зменшення глибини оранки чи плоскорізного розпушування від 20-22 до 15-17 см як і збільшення до 25-27 см не зумовлювало істотних змін в урожайності насіння ріпаку ярого.

1. Дринча В.М., Борисенко І.Б., Ерохин А.В. Совершенствование зяблевой обработки деградированных земель в Нижнем Поволжье // Земледелие. – 2003. – № 3. – С. 20-21.
2. Зверев В.А., Мальцев В.Ф. Эффективность разных технологий возделывания ячменя // Земледелие. – 1990. – № 8. – С. 55-56.
3. Картамышев Н.И., Приходько В.Ю. Как преодолеть упадок земледелия // Земледелие. – 2003. – № 5. – С. 21-22.
4. Липатов В.И., Василькин В.М. Приёмы возделывания ярового рапса на семена // Технические культуры. – 1991. – № 5. – С. 30-32.
5. Маренков Н.Л. Семеноводство рапса в Нечерноземной зоне // Технические культуры. – 1990. – № 4. – С. 22-24.
6. Якунин А.А. Действие и последствие плоскорезной обработки почвы в условиях Степи Украины // Земледелие. – 1980. – № 12. – С. 36-37.

В результате трёхлетних исследований на черноземе оподзоленном установлено, что замена отвальной вспашки плоскорезным рыхлением почвы мало влияла на условия возделывания ярового рапса. К существенному снижению продуктивности посевов приводило уменьшение глубины этих обработок до 10-12 см.

In the course of three-year studies on podzolized chernozem it was found that the replacement of moldboard ploughing with blade loosening of soil slightly influenced the conditions of spring rape growing while the reduction of the depth of these tillages up to 10-12 led to the essential decrease of spring rape crop productivity.

УДК 631.615:631.62

І.Т. Слюсар, доктор сільськогосподарських наук

М.Г. Теплинський, О.П. Соляник,

кандидати сільськогосподарських наук
ННЦ „ІНСТИТУТ ЗЕМЛРОБСТВА УААН”

ВИКОРИСТАННЯ ВИЛУЧЕНИХ З ІНТЕНСИВНОГО ОБРОБІТКУ ТОРФОВИЩ ЛІСОСТЕПУ

В останні десятиріччя внаслідок зміни соціально-економічних відносин на селі значна частина земель була вилучена з інтенсивного обробітку, особливо це стосується осушуваних земель гумідної зони України. До того

© І.Т. Слюсар, М.Г. Теплинський, О.П. Соляник, 2007